

VÅDLIG FORSKNINGSPOLITIK

Grundforskning skadas av glapp i anslagsgivningen

Svensk forskning, inte minst på det medicinska området, åtnjuter ett avsevärt internationellt anseende. Sveriges bidrag till den samlade vetenskapliga kunskapsvolymen torde vida överstiga vad som kunde förväntas av ett så litet land, och inte minst har detta haft stor betydelse för svensk industriell utveckling och därmed landets välfärdsnivå.

Insikten om forskningen som ett av flera verktyg som behövs för att hjälpa landet ur den ekonomiska krisen och arbetslösheten har vuxit. Detta var bl a bakgrunden till den förra regeringens beslut att avsätta 18 miljarder kr från löntagarfonder till elva oberoende forskningsstiftelser.

Föregående vecka antog en majoritet i riksdagen tyvärr det förslag om forskningsstiftelsernas styrelser som regeringen lade fram för att återge staten inflytandet över de forna löntagarfonderpengarna. Det är ett ovarsamt och onödigt ingripande som dessutom skadar forskningen.

Skadans omfattning kommer att bli beroende av hur man genomför den neddragning av statens anslag till forskningen som verkställs vid årsskiftet. De budgetramar som läggs fast innebär att resurserna till forskning totalt minskar med ca 5–6 procent.

Därtill kommer att en del av resurserna omfördelas till de mindre och medelstora högskolorna i landet. Att splittra upp resurserna på detta sätt är olyckligt. Med hänsyn till att kvalitativ forskning kräver en viss »kritisk massa» av samlad kompetens, är detta troligen en tämligen ineffektiv och

oekonomisk användning av forskningsmedlen.

För forskningsråden på Utbildningsdepartementets område blir nedskärningen desto mera kännbar – genomsnittligt förlorar de 14 procent, vilket vidimerats även av utbildningsminister Carl Tham. Medicinska forskningsrådet (MFR) får vidkännas ett bortfall av 52 miljoner kronor.

Samtidigt har fakulteterna fått det allt svårare att finansiera drift och doktorandtjänster. MFRs projektstöd har varit ett viktigt tillskott, och nedskärningarna nu drabbar både forskningen och forskarutbildningen.

Framför allt är det grundforskningen på de medicinska och naturvetenskapliga områdena som kommer att beröras. Den stora oron på den kanten kan exemplifieras med det upprop som 599 biomedicinska forskare publicerade i Dagens Nyheter den 17 november.

Enligt dem är det oundvikligt att forskningsprojekt måste läggas ned eller minskas i omfattning, samt att forskningsaktiva personer måste avskedas. Unga forskare kommer att bli de som drabbas mest genom färre tjänster och försämrade karriärmöjligheter.

Det går inte, så som statsrådet Carl Tham gör, att totalt lämna sådana synpunkter från forskarsamhället utan avseende. Han är nog inte heller helt trovärdig när han förnekar att nedskärningarna inte har något som helst samband med forskningsstiftelserna utan att besparingen uteslutande är motiverad av statsfinansiell

la skäl. Hans i flera år upprepade men fram tills nu misslyckade försök att erövra herraväldet över de f d löntagarfondernas medel talar ett annat språk ...

Även i forskningspropositionen hänvisas till att neddragningarna till forskningsråden skall kunna kompenseras med medel från forskningsstiftelserna (se t ex Läkartidningen 40/96). Frågan blir då: Är detta en reell möjlighet, inom rimlig tid?

Många bedömare har pekat på att stiftelserna enligt sina stadgar satsar på mycket avgränsade områden, och åtskilliga pågående grundforskningsprojekt passar över huvud taget inte in i något av dessa områden. Det kommer under alla omständigheter att ta tid att förändra inriktningen av stiftelsernas verksamhet, även om staten tillsätter nya styrelser.

Forskningsprojekt tar lång tid att planera och bygga upp till följd av bl a ansökningsprocessen, den vetenskapliga granskningen och därefter beslut om ett genomförande. Det som raseras under det resursslapp som med stor säkerhet kommer att uppstå tar årtal att återuppbygga – om det alls blir möjligt.

Det är sammantaget en mycket olycklig forskningspolitik som nu initierats. I forskningspropositionen sägs det visserligen att den »syftar till att upprätthålla omfattningen av forskningsinsatserna på den höga nivå som länge varit utmärkande för Sverige i internationell jämförelse».

Det är vackra ord, men i praktiken är risken stor att utvecklingen blir den motsatta. •